

BROEDERSCHAP

IN FRANKRIJK, BIJ FRANCISCUS EN IN DE OFS

Ik was op een congres in Frankrijk dat over broederschap ging. Ze hadden een jurist uitgenodigd om te praten over de politiek van broederschap; het motto van de Franse Staat is immers *liberté, égalité, fraternité*. De man vertelde dat het woord broederschap niet in het Franse Wetboek voorkomt, en voegde toe: “Dus ik wil gaan spreken over solidariteit”. Meteen kwam er een opmerking uit de zaal: “Solidariteit is niet hetzelfde als broederschap”. Dat is alles wat ik mij van de lezing herinner, want de vraag wat broederschap is was gewekt, en de jurist zou het me niet gaan vertellen.

Ook in de Encycliek *Fratelli tutti* wordt broederschap veelal vertaald met solidariteit. Maar solidariteit betekent eigenlijk dat je verbonden bent in gedeelde belangen. Arbeiders zijn *solidair*, omdat ze betere arbeidsvoorwaarden willen, maar zijn daarom geen broeders en zusters. Ook *Fratelli tutti* is beducht voor een verbondenheid die niet dieper gaat dan het nastreven van bepaalde belangen (FT 102). Broederschap is een onderliggende gemeenschap waarop mensen kunnen terugvallen, ook als ze elkaars concurrenten of vijanden zijn geworden. *Fratelli tutti* haalt het verhaal van Franciscus en de sultan aan (FT 3). Zij ontdekten dat zij broeders waren, maar waren zij *solidair*?

Wat broeders en zusters bindt heeft niets met belangen te maken en is van nature grenzeloos. Het simpele gegeven dat je eenzelfde oorsprong hebt – kinderen van God – en je aan dezelfde bron hebt gevoed en gelaafd – moeder aarde –, maakt je tot broeder en zuster. Het is het diepe besef dat wij als mensen, en Franciscus

gaat nog verder: als schepsels, verbonden zijn. Al boezemt zij mij angst in, ik ben onlosmakelijk verbonden met zuster zee.

Franciscus noemde zijn broederschap ‘minderbroeders’, waarmee hij in één woord twee centrale waarden verbond: nederigheid en broederlijkheid. De broeders verhouden zich als de mindere en als broeder tegenover alle anderen, zelfs tegenover de niet levende schepsels als vuur en steen. Nog voordat de broeder weet wat het belang van de ander is, heeft hij zijn verbondenheid al uitgedrukt. Clara gaf een eigen wending aan haar zusterschap, die nog directer gericht was op de liefde, de armoede en het directe contact met Christus. Er is dus in de broederlijkheid alle ruimte voor een persoonlijke invulling, waarbij de verschillen niet weggepoetst worden maar juist sterker naar voren komen.

In broederschap staat het verschil met de ander meer op de voorgrond. Mensen die *solidair* zijn benadrukken hun overeenkomsten, en verzwijgen vaak hun verschillen (‘Sluit de rijen!’). Maar dan kunnen zij niet groeien aan elkaar. Als Clara haar geliefde aankijkt, dan ziet ze de verschillen, en bekleedt ze zich vervolgens met zijn schoonheid (4BrAgn 10-17). Franciscus doet dat ook als hij erkent dat de ene broeder meer nodig heeft dan de andere (Herinn 50). Kort gezegd is broeder- en zusterschap het vermogen anderen tegen te komen als anders, en ook steeds weer anders. Omdat je onlosmakelijk in broederschap verbonden bent durf je dat andere ook in jezelf te erkennen, en zo – in de spiegel van je broeder en zuster – je al-

lerindividueelste zelf te overstijgen.

Franciscus en Clara verbonden de broederlijkheid uitdrukkelijk met Christus, en zo met God. Misschien heeft het woord 'fraternité' daarom het Franse Wetboek niet gehaald, want iedere associatie met God zou vloeken in de Staat zijn. Maar de betekenis van die associatie is, dat broederlijkheid niet van de mens zelf uitgaat, maar van de ander. In het verhaal van de barmhartige Samaritaan is de vreemdeling de naaste van het slachtoffer. De ander komt naar mij toe als een broeder of zuster. In zijn of haar grenzeloze andersheid, die uiteindelijk het signatuur van God is. Broederschap is mijn ontmoeting met de Gene die mij overstijgt – het Mysterie, God – dichterbij dan ik kan denken.

Broederlijkheid is weliswaar belangeloos, maar niet onbelangrijk. Het maakt heel veel uit of ik leef in verbondenheid met wat mij overstijgt – de omgeving, de ander, God – of dat ik ze voor lief neem en vergeet. Verbondenheid wil tot uitdrukking gebracht worden. Leven is zinvol als ik die verbondenheid ook tegenkom en beleef. Voor mij is de OFS een plek waar dat gebeurt, in nauwe verbondenheid met de Eerste en Tweede Orde.

In onze regel staat dat ik 'in de wereld' 'het

evangelie' heb te 'beleven' zoals Franciscus dat deed. Allemaal woorden die om aandacht vragen, vooral het veelzinnige en onbegrijpelijke woord 'Evangelie'. Voor mij klinkt het Evangelie ook door in de uitdrukking 'komt goed!' Niet als een ontkenning dat het slecht gaat, ook niet als een uitdaging om het beter te maken. 'Komt goed' spreekt een verwachting uit, en zoekt het goede in alles wat ons overkomt. Als Franciscus geen geld en status meer heeft, beschouwt hij dat niet als een probleem dat moet worden opgelost, maar als een mysterie waarin hij het goede zoekt en vindt: leven zonder bezit. Omdat ik me met zo'n levenshouding wilde engageren ben ik bij de OFS gegaan.

Daar kwam ik ook allerlei andere mensen tegen. De een super-enthousiast, de ander stil, de derde lief, en ook een wat brommerig type: mijn broeders en zusters! Zoals je hierboven hebt kunnen lezen houd ik ervan over dingen na te denken. Maar in de OFS ben ik broederlijkheid steeds meer gaan beleven. En daar gaat het om.

Ik heb in de OFS ook geleerd dat broederschap niet alleen van mij afhangt, dat ik tekort mag schieten in solidair en behulpzaam zijn, en dat mij dat niet minder broeder maakt. Broederschap is niet iets wat je moet verdienen, maar is precies dat 'evangelie', het goede dat je overkomt. En als je het vervolgens ook zelf handen en voeten geeft, dan in de vorm van een viering, in alles en met alles. Ik heb geleerd dat we in die verbondenheid de ander en onszelf mogen waarderen in onze andersheid. Ik hoef mensen en dingen niet van me af te houden, omdat ze anders zijn dan ik; zij geven mijn leven juist kleur.

Willem Marie Speelman ofs